

CLASICUL COȘBUC

Fără îndoială, George Coșbuc este unul dintre poeții noștri clasici, în sensul călinescian al termenului, de durabilitate prin valoare, a cărui poezie poate fi încă mult revalorificată. Coșbuc este și un poet cu o veritabilă cultură clasică bine asimilată, un bun cunoscător al operelor fundamentale din literatura lumii – traduceri ca și prelucrările sale stând mărturie în acest sens. Dar, erodată printr-o excesivă folosire în școli (inclusiv la serbări școlare) și printr-o interpretare sociologist-vulgară (mai ales poezia *Noi vrem pământ* și altele în filieră), poezia lui Coșbuc a ajuns într-un con de umbră, deși are încă suficiente resurse axiologice.

De asemenea, punerea poeziei lui George Coșbuc în câteva scheme rigide a făcut ca receptarea poeziei sale peste timp să încremenească în acestea. Una dintre scheme vine de la C. D. Gherea, care i-a pus eticheta de „poetul țărănimii” („Coșbuc e un poet țăran care redă viața țărănească și nici măcar viața țărănimii române de aici, ci a țărănimii de dincolo, viață care ne e și mai străină”), care s-a rostogolit în timp, iar poezia sa a fost pusă în opoziție cu literatura citadină, cu modernitatea poetică. Accentuându-se legătura cu spațiul rural, s-a neglijat viziunea asupra culturii clasice, universale, pe care poetul o are și o manifestă din plin. A doua atitudine vine dinspre Cercul Literar de la Sibiu, grupare literară importantă, cu un rol hotărâtor în modernitatea literaturii române contemporane. Manifestul lor a fost un act radical referitor la modernizarea literaturii din Ardeal, prin apropierea de viziunea modernistă lovinesciană, de susținere a literaturii citadine, de îndepărtare de literatura de inspirație rurală, prin respingerea culturii minore. Cu timpul, poziția lor s-a mai nuanțat, iar I. Negoitescu, cel mai vehement contestatar, și-a revăzut atitudinea în capitolul dedicat lui G. Coșbuc din *Istoria literaturii române*.

George Coșbuc este un poet de prea mari resurse pentru a putea fi privit prin absolutizarea unui singur unghi de evaluare critică. Resursele sale creatoare nu au fost epuizate, dar au fost diminuate și apoi întrerupte de un tragic eveniment personal. Poezia sa are o anvergură culturală care trece peste epoci literare și nu poate fi cantonată în vreuna. Semănătorismul nu este toposul fundamental al poeziei sale, deși unduirile revoluate ale acestuia o ating. Nici modernitatea nu este cadrul manifestării sale, deși o prefigurează și arată o vigoasă capacitate de a o putea reprezenta. Poetul a

trăit și a trecut prin epoci de tranziție și adânci metamorfoze ale literaturii, iar creația sa poetică le transcende prin originalitate și valoare, fără a se fixa cu hotărâre în vreuna. Întâlnim reminiscențe romantice: cântarea buciului, apropiată de melodicitatea și simbolistica eminesciană, prin tonalitatea de jale: „S-auzea-n departe tremurând cântarea /Buciumului jalnic, ca un psalm de vânt” (*Dragoste învrăjbită*). De aceeași interferență romantică ține și imaginea lunii, sub protecția căreia se desfășoară întâlnirea tainică dintre îndrăgostiți: „Răsărise luna, galbenă și plină, / Ca o față blândă, care-n chip duios / Vine sus din ceruri să ne-aducă jos / Liniștea și pacea zărilor albastre / Și cu dor să umple sufletele noastre.” Muzicalitatea ritmului poetic anunță alte direcții ale poeziei în drumul spre modernitate.

Viziunea, perspectiva, specificul, valoarea și legăturile sale literare trebuie căutate în altă parte și anume în relația și în continuitatea mișcării literare din Transilvania, începută cu Școala Ardeleană. Pe această linie se înscriu viziunea culturală și creația literară ale lui George Coșbuc. Prin amploarea contribuției (activității) literare/culturale, de la, să amintim, Vergiliu la Dante, George Coșbuc urmează linia manifestărilor de tip enciclopedic, deschisă în cadrul Școlii Ardelene de Ioan Budai-Deleanu. Dorința de a da creației sale „extensiune de epopee”, cum mărturisește în notele de încheiere la volumul *Fire de tort*, vine pe filiera deschiderii sale spre cultura clasică.

Talentul lui Coșbuc nu a fost niciodată pus sub semnul întrebării și, de la Maioreșcu încoace („Mai presus de toți stă incontestabil marele talent al poetului Coșbuc”), a fost mereu apreciat. Și, în privința observațiilor critice asupra poeziei sale, nuanțele nu au întârziat să apară, atunci când analiza critică se făcea nu în apărarea unei direcții literare și în respingerea alteia, ci în cadrele unei viziuni atenuate de atitudinea exaltării polemice. E. Lovinescu, criticul care nu a înțeles niciodată exact literatura din Ardeal, scria, totuși, despre Coșbuc că „nu ajunge până la perfecția unora din versurile lui Eminescu; are însă o stăpânire de formă suverană. Pe cât e de inegal Eminescu, pe atât e de egal Coșbuc. Nu e poet care să fi mlădiat mai bine limba în fine sonorități.” (*Critice*, III). G. Călinescu amendează la Coșbuc excesul de anecdotic, fapt care nu-l împiedică să evidențieze originalitatea poeziei, Coșbuc fiind, în viziunea criticului, „nu numai un desăvârșit tehnician, dar nu rareori și un poet mare, profund original, un vizionar al mișcărilor sufletești sempiternе cu un accent ardelean numaidecât evident, inimitabil și tocmai pentru aceea așa de des imitat”.

Revenim, însă, la un critic amintit deja, care este evident pe linie lovinesciană și care, atunci când a fost prins într-o anume bătălie, a fixat drept țintă poezia lui George Coșbuc. I. Negoitescu și-a reevaluat poziția

atunci când a trebuit să se exprime în cadrul unei istorii literare, amintind de posibilitatea de a descoperi în poezia lui George Coșbuc „luminișuri autentificabile, ce se desfășoară dinspre neoromantism înspre simbolism”. Deși acuză poezia de o aglomerație eclectică de stiluri și modalități prozodice, simțul său critic îl conduce spre evidențierea elementelor de individualitate din poezia lui Coșbuc. Astfel, în poezia *Pe dealul Plevnei*, „lirismul profund al poetului se revează în imagini de-a dreptul trakliene”, iar „dulceața limpidă și îngrijorată a strofelor lui Heine revine, la nivel românesc, în *Cântecul fusului*”. Gazelurile sunt poezii „de un clasicism formal și afectiv remarcabil”, după cum receptarea poeziei *Vara* poate fi pusă în relație cu lirismul macedonskian: „Răsare, în sfârșit, în miezul poeziei lui Coșbuc, în vestitul și nescătuitul de comentarii pastel imnic *Vara*, acea eglogă pe care mai bine și mai exact o guști și înțelegeți dacă ai trecut prin filtrul lirismului pastoral al lui Macedonski, pentru a-ți reconstitui astfel, de aici pornind, poetul seninătăților nu străine de nostalgii, al sonorităților verbale contagioase prin grația și virtuozitatea lor, al viziunilor mai sumbre, dar și al râsului anacreontic: un dionisiac de plaiuri ideale, sub umbrele ce-a lăsat, în popasul său pe aceste meleaguri, Sabasios.”

Curios cum timpul istoric, dacă nu unește, apropie viziunile și preocupările. Deși modul de înțelegere estetic al poeziei era divergent, și George Coșbuc, și poeții Cercului Literar au fost preocupați de *cultivarea baladei*. Desigur cu diferențe, uneori mari, în privința esteticii baladei, care a fost bine teoretizată și reliefată în eseu lui Radu Stanca – *Resurecția baladei*. Dacă poeții de la Cercul Literar urmau linia goetheană asupra baladei, cu evident suport filosofic, în conformitate cu ideea lui Goethe, după care balada este „forma supremă a poeziei lirice” –, concepând o direcție de originalitate aparte, *euphorionismul* –, baladele lui Coșbuc nu ating acest nivel, rămânând la simbolistica mai directă a epicului. Comparația nu urmărește să minimalizeze valoarea baladelor lui Coșbuc – dimpotrivă! –, ci doar să arate o diferențiere de viziune și o distanțare de epoci literare. Baladele lui Coșbuc sunt bine structurate, narațiunea curge fără poticniri ritmice, sensurile sunt la suprafață și devoalate direct. Uneori, conțin în final chiar o explicație clară.

Punctul inițial al baladelor avea însă atingere, atât la Coșbuc, cât și la poeții Cercului Literar, și acesta este de căutat în literatura germană. George Coșbuc a cunoscut balada germană încă din școală, prin studiu, apoi în timpul călătoriei în patria lui Schiller și Uhland, de al căror tip de baladă era mai atras și din care a tradus. Nu este lipsit de importanță că pe un carnet de călătorie la München poetul a notat popasul la Bayerische Bibliothek,

impunătoarea bibliotecă bavareză, unde putea găsi ceea ce îl interesa. Este de remarcat că gimnazistul de la Năsăud făcea traduceri din poeți germani, lărgind sfera de traduceri în timpul studenției de la Cluj. G. Călinescu făcea constatarea că și „anecdoticul vesel are la Coșbuc aceeași proveniență germană”. Cultivând balada, Coșbuc nu s-a așezat pe o tradiție sterilă, imuabilă, ci a încercat să facă dintr-o specie de tradiție (cum este balada, întâlnită mai ales în folclor) una cu posibile deschideri spre noi viziuni literare. Baladele sale sunt creații complexe, nu sunt simple prelucrări folclorice, între epic (povestire, narațiune) și liric (aproape întotdeauna impecabil în privința cadenței ritmic-poetice) se inserează dramaticul, ca element care dă tensiune baladei. În baladele lui Coșbuc, epicul sau a-liricul se unește, în cadre destul de armonioase, cu liricul.

În acest fel privite, baladele lui Coșbuc nu sunt deloc forme ale unei tradiții inerțiale, ci se deschid spre o modernitate literară. *Clasicul Coșbuc* avea o conștiință clară a poeticii creației sale. Dacă în poezia de iubire, poetul este adeseori aluziv, în balade mitul (povestea) își trăiește direct semnificația. Nu reprezintă puțin lucru că George Coșbuc este poetul care valorifică relația unei mitologii populare cu marile mituri eleno-romane sau chiar mai exotice, din cultura indiană și arabă. Este, în fond, o diseminare a mitologiei autohtone înspre miturile mai cunoscute din cultura lumii. Baladele lui Coșbuc prefigurează interesul pentru baladă al cerchiștilor și arată înaintea acestora miza literară a cultivării unei asemenea specii. Prin balade, George Coșbuc menține relaționarea cu literatura europeană pe linia baladiștilor, mai ales prin filieră germană. Prea mult văzut doar ca poet al satului într-o vreme în care modernitatea exalta lumea citadină și problematica orașului, George Coșbuc nu a fost suficient observat și analizat ca poet al unui spațiu care și-a găsit în mit o coordonată esențială de ființare. Văzută din perspectiva filosofiei mitului, poezia lui George Coșbuc își deschide alte porți și lasă cititorul, ca și exegetul, să vadă alte locuri mai puțin bătătorite, iar altele chiar inedite.

O lectură prin această grilă, a poeziei mitului și a poeticității, ar fi dus, dacă nu la rezultate surprinzătoare, cel puțin la unele edificatoare. Pe un alt palier, ridicând meditația spre metafizic, va desăvârși poezia mitului un alt poet, pornit tot din Ardeal, Lucian Blaga, cu o contribuție fundamentală la modernitatea poeziei românești. În fine, virtuozitatea artistică, eufonia versurilor, exactitatea și nu de puține ori raritatea rimelor fac din George Coșbuc un poet cu o prezență singulară în literatura noastră. În bătălia pentru modernitate poezia lui George Coșbuc nu a fost folosită, deși oferă și suport de teoretizare, și exemple, pentru relaționarea cu momente din literatura europeană. Evident, s-ar putea discuta ce înseamnă actualitate și

inactualitate în cazul unui scriitor (poet). Se poate oare spune că un poet este actual într-o anumită perioadă și în alta nu este? Nu cumva actualitatea unui poet (scriitor) stă în valoarea intrinsecă a creației sale, și nu într-o evaluare după interesele unei epoci? Dincolo de aceste întrebări și de răspunsul care se poate da, în valorizarea poeziei lui George Coșbuc, nu este de ocolit aprecierea lui G. Călinescu care făcea alăturarea de Eminescu: „El a izbutit, ca și Eminescu de altfel, să facă poezie înaltă care să fie sau măcar să pară pricepută poporului și să educe astfel la marele lirism o categorie de oameni străini în chip obișnuit de literatură.”

Povestea din balada *Jertfele împăcării* se desfășoară printr-un epic extins. După episoade de luptă între romani și barbari/teutoni, se pare că liniștea s-a așternut la hotare, deoarece „Păreau și teutonii de lupte-acum sătui, / Căci Aripert trimise de mult solia lui / La Tibull, pentru pace. Și toate-au fost de bine; / De-atunci trăiesc frățește oștirile vecine.” Poetul construiește fondul epic din înlănțuirea unor episoade narrative, pentru ca să introducă, apoi, elementul liric, care devine și declanșator al conflictului. Iubirea lui Tibull pentru Hiltruna subțiază liric episoadele dure din desfășurarea epică, descrierea fetei are unduirea curgerii lirice: „Când stai în pragul casei, e soarele în prag! / Când treci visând prin noaptea pădurilor de fag, / Reversii lumina-n noaptea dumbrăvilor ca luna; / Oh, cât ești de frumoasă, tu nu pricepi, Hiltruna! / Când treci în zori pe colnic în albul tău vestmânt, / Cu ochii mari și-albaștri, cu părul dat în vânt, / Tu-n iernile vieții ești zi de primăvară!” Fata rămâne impresionată de cuvintele lui Tibull („Ah, ce frumoase vorbe din rostul lui răsar; / El e roman, e nobil, deprins la vitejie! / Niciun bărbat din neamul lui Aripert nu știe / Să-i spună ei cuvinte așa de dragi ca el.”) și trăiește puternic conflictul dintre sentimentul iubirii și sentimentul apartenenței la neamul „barbar” („— «Ah, nu, că e mișel / Un suflet când își uită pe-ai săi! Și mă-nfioară / De fulger să m-apropiu, căci fulgerul omoară! / O, lasă-mă!» și fuge prin desertul de fagi, / dar parcă-i vin alături cuvintele lui dragi.”). În ciuda avertismentelor celor apropiați („Nimic nu-i mai puternic în om ca slăbiciunea! ? Și slab ce ești tu, Tibull, s-ascuți de rugăciunea / Femeilor! Barbarii au rele gânduri, cred! ”), Tibull acceptă invitația lui Aripert („Eu vin / Să te poftesc, romane, la zilele serbării; / Noi mâne-aprindem focul sub jertfele-mpăcării!”), mai ales că este și dorința Hiltrunei („Te rog pentru Hiltruna. Ea singur-a dorit”). Peisajul este păduros silvestru („sihlele barbare”), atmosfera este mitică, aproape ruptă de timpul istoric, unde „fete blonde cu ochii de azur / Cântau sinistre cânturi de luptă”, iar împrejur „flăcăi înalți, sălbateci, jucau cu vuiet mare / Războinicele jocuri a ginților barbare”. Hiltruna umple mereu „cupele cu mied”, făcute din „coarne-ncăpătoare / De bou...”. Jertfa împăcării va fi dată de moartea celor doi îndrăgostiți.

Există balade în care Coșbuc evocă un ev tenebros-romantic, cu lupte fratricide, cu eroi mânați de porniri atavice, cu acțiuni încărcate de scene dure. Dominat de ură, Carol își pierde orice urmă de rațiune („Ca omul beat de-o clipă bestială / Carol trecea înviforat prin sală”), moment în care ajunge la crimă („Vreau carne, sânge, moarte; vreau s-omor!; Mânia-i sângerase-n nări, / Aprinșii ochi și-au dezlegat furtuna / Sălbaticii porniri...”). Sunt timpuri de istorie îndepărtată, imprecise, întunecate, în care apar prinți misterioși însoțiți de stafii, cetăți care răsar enigmatic din timpuri încețoșate: „Noaptea din ruini răsare / Tot castelul, precum fu. / Șanț și ziduri de-apărare, / Turnuri albe cresc deodată, / O cetate-nfricoșată / Unde-Agripa cuib avu.”; „Iar din văi un prinț se suie, / Alb de arme, spre castel; E tăcere-n cetățuie, / Iar stafiile pe coaste / Repezi vin, o-ntreagă oaste, / Toți ai prințului cu el.”

Baladele pe motive cultural-istorice antice au desfășurări extinse, cu un fir narativ care urmează, în linii mari, mitul. În *Andromahe (Andromaca)*, Coșbuc îmbină modalitatea epică a baladei cu litania lirică, prin care personajul își deplânge starea de prizonieră. Ignorate, previziunile Casandrei s-au adevărat („Tu mi-ai prevăzut mormântul, / Tu, Casandră, și-ai tăcut? / Nimeni nu-ți credea cuvântul, / Însă eu l-aș fi crezut!”) și Andromaca le evocă în drumul ei pe mare, în timpul căruia revin în memorie întâmplări și personaje („Vine-ncet printre străjeri / Hector, aducând de mână / Pe copil, frumos și blând.”). Lamentația Andromahei nu este un cântec de jale pentru starea ei, ajunsă prizonieră, ci unul despre curaj și demnitate. Balada este tensionată de forța blestemului aruncat asupra lui Neoptolem și asupra aheilor. Forța vaticinară a cuvântului curge cataractic și lovește cu putere: „Blestemată fie țara / Care v-a născut pe toți! / Ura lumilor și-ocara / Moșteniți-o la nepoți! / Iar pe tine-n rând cu orbii / Foamea poarte-te pe uși, / De pe câmpi adune-ți corbii / Oasele-n scârbos culcuș; / Și, murind, de-i vrea cu mâna / Să-ți aduni pe-obraz nisip, / Să se zvârcole țărâna / Îngrozită de-al tău chip!”

Nu întotdeauna forțele naturii sunt solidare cu personajele baladei, cum se întâmplă în *Somnul codrilor*. Arnulf își părăsește palatul și, la îndemnul Hartusei, își petrece mult timp prin tabere și lupte. În drumul reînțoarcerii, se odihnește în codru, dar atitudinea sa războinică alterează echilibrul naturii, declanșând revolta Noptii, a Codrului și a Vântului. Blestemul Codrului („N-am pace de râsul tău, păgâne? / Tu somnul veșniciei sub mine să-l petreci! / Sub brazi, la rădăcină, tu fruntea să ți-o pleci, / Să dorm și eu de-a pururi, să dormi și tu de veci!”) și cel al Vântului („Ce gând nebun te mână, de tulburi somnul meu? / Furtună-ți fie gândul, și moartea o furtună; / Sărac, pe căi să-ți mântui visarea ta nebună!”) vor însoți viața lui Arnulf, cel care nu va mai fi primit nici la propriul palat („Și-n zori la poartă bate, dar

poarta n-a răspuns, / Hartusa-i măritată. Pe cine cați, străine?”). Va trebui, în continuare, să străbată furtunatic drumurile vieții („Furtună-i viața toată; e moartea o furtună?”). Coșbuc are mai multe poezii ale stării de finitudine, ale agoniei și morții. Moartea solitară a soldatului care în ultimele clipe are alături de el doar natura („Că iată-l scăldat în sudoare, / Și-acum e tăcere prin văi. / El nici nu mai simte ce-l doare / Și nici nu mai strigă pe-ai săi, / Nu plânge, nu geme. El moare.” – *Murind*), sfârșitul lui Gelu, care se confesează celui mai bun prieten al său – calul, care l-a slujit cu devotament în lupte –, încercând să înțeleagă și să explice sensul luptei lui, care nu a fost zadarnică, din perspectiva unui mai bun viitor și a unei „reînvieri” la luptă: „Și, poate, sosi-va o vreme / Când munții vor fierbe, vor geme / Cu hohote mamele-n praguri, / Vor trece bărbații-n șiraguri, / Când bucium suna-va să cheme / Pe tineri sub steaguri. // Iar tu, de-i trăi, frățioare, / Să-mi vezi luptătorii-n picioare, / Atunci când sosit va fi ceasul, / Abate-ți pe-aice tu pasul: / Nechează-mi, și-atunci eu din groapă / Cunoaște-ți-voi glasul!”

Există în creația lui George Coșbuc multe poezii care s-ar putea încadra într-o tradiție formată și consolidată la sat, în mediul rural. Gândirea, sensibilitatea și atitudinea care străbat cursul poeziilor sunt profund morale și vin din contactul cu o etică ancestrală, formată și păstrată în spațiul tradițional al satului. Pe linia unei morale existente în raporturile sociale din lumea satului, contă, întotdeauna, cel mai mult reacția colectivității, atitudinea personajului colectiv, „gura satului”. Pe fata din poezia *Dușmancele* nu cuvintele spuse de Leana o mâhnesc, ci faptul că ele răscolesc poziția satului: „Cuvintele ei nu le ieu / În samă/ Dar mi-e rușine și mi-e greu, / Că scoală satu-n capul meu.” Vorbele rele sunt căutate prin „gura satului” („Și-aleargă-n sat să mai adune”), se rostogolesc prin hiperbolizare („Că ea cu mă-sa-s zece guri”; „Cu gura mă-sa bate-o gloată”).

Dacă poezia „satului” fixează creația lui George Coșbuc pe o anumită tradiție, cu destul de mare frecvență și pondere în literatura din Ardeal, nu înseamnă că întreaga sa creație rămâne doar aici și nu se deschide spre modernitate. Situația este apropiată de cea a prozei lui Ioan Slavici – ca să amintim, primul scriitor care l-a simțit pe Coșbuc ca pe un adevărat poet, la o vârstă foarte tânără a acestuia, fapt ce l-a determinat să-l prezinte, cu insistență, lui Maiorescu – care, deși în strânsă legătură cu lumea satului ardelenesc, nu a împiedicat trecerea spre viziunea și structura romanului modern în *Mara*. Ca și Slavici în proză, George Coșbuc a valorificat în poezie resursele estetice ale unei lumi ce părea închisă pentru o asemenea viziune literară. Este în opera lor o îmbinare armonioasă, fără puncte contondente, între spiritul modern, care frământa literatura veacului, și sensibilitatea care vine pe filiera unei tradiții, poate mai accentuată în Ardeal. Dar ambele având un punct de sprijin în momentul Școlii Ardelene.

Prin conștiința latinității, Coșbuc se relaționează, pe linia Școlii Ardelene, cu literatura europeană occidentală, fără a pierde nimic din ceea ce este caracteristic național.

Anacreonticele lui Coșbuc sunt cântece de substrat erotic, derulate într-o melodicitate dată de mișcarea ritmică atent condusă, într-o simbolistică ușoară, fără încifrări și deschideri metaforice. Poetul cunoaște bine specia clasică, o valorifică cu măsură, dar intens, aceasta fiind încă o dovadă a orizontului cultural larg în care se mișcă. „De ce fugi, copilo, de mine? / Obrajii tăi, rumeni ca tine, / Aprinși par, de rumeni și plini, / Ca rozele vara-n grădini. // De ce fugi? Am crețe pe frunte, / Am pletele mari și cărunte? / Ca părul tău alb de ninsori, / Nu-i alb niciun crin între flori. // Sunt crin eu, tu roză de vară, / Și flori când așezi tu-n pahară, / Ce flori au un farmec mai plin / Ca roza lipită de crin?” (*Anacreontică, III*). Sensibilitatea iubirii se unește cu bucuria trăirii clipei, în consens cu clasicul *carpe diem*: „Câți picuri de rouă pe frunze sclipesc, / Atâtea pahare de vin să golesc! // Și cânturi atâtea să cânt eu cu drag / Câți muguri în vară pe codru de fag. // Și câte stelute pe cerul azur, / Atâtea săruturi de fete să fur. // Și câți sunt aceia pe care-i iubesc, / Eu numai atâtea clipeli să trăiesc” (*Anacreontică, VI*).

În *poezia iubirii*, legată de natură, impresionează spectacolul floral. Ileana Cosânzeana are „ochi albaștri de cicoare”, sânul îi este „alb de ghiocel”. Natura este mereu spațiu protector, de aceea tânărul Făt-Frumos o cheamă să se ascundă în „noaptea codrului umbros”, acolo unde „Nici ochi de om nu pot pătrunde, / Nici flori cu tăinuit miros” (*Brâul Cosânzenii*). Cel mai adesea, poezia iubirii este relaționată cu poezia naturii, poetul folosind frecvent personificarea. În legenda cicoarei, soarele trimite emisari să o ceară pe frumoasa Lia, „fată de-mpărat”, – la început pe „fapt de seară”, apoi pe „faptul zilei” și „lunei”, dar la refuzul fetei reacția soarelui este ca a oricărui tânăr neîncrezător, personificarea astrului fiind evidentă: „Soarele din umeri dete / Și-a zâmbit de-acest cuvânt / Al nepriceputei fete”; „Înnorat de gânduri stete / Soarele, că l-au durut / Vorbele-ngâmfaței fete...” (*Cicoarea*). Prezența ludicului este întremătoare și fermecătoare în poezia lui Coșbuc, mai ales în lirica erotică.

Există în *poezia naturii* o armonioasă aglomerare de imagini auditive și vizuale, care se succed ori interferează în desfășurarea versurilor. Imaginea vulturului este observată în mișcare, până la pierderea din raza vizuală: „Acum e cât corbul de mare, / Cât pumnul abia, cât albina, / Și-n urmă-l înghite lumina / Din largul senin” (*Pierde vară*). Peisajul campestru este reținut prin pulsația ritmurilor auditive: „S-aude pe coasă cum sună / Ciocanul; pe margini de râu / Poporul de păsări s-adună. / E cântec pe luncă, pe creste; / Flăcăi ce cosesc și neveste / Prin lanuri de grâu” (*Pierde vară*). *Nuntă în codru* este o poezie reprezentativă pentru conexiunea auditiv –

vizual nu doar în opera lui Coșbuc, ci chiar în întreaga literatură română. „Recensământul” liric al păsărilor conduce la un amestec de sonorități, mai mult sau mai puțin armonioase, și la desfășurări de imagini vizuale, începând cu portretizarea *mirelui* și a *miresei*: „– «Dar pe mire cum îl cheamă, / Cine-i el și-al cui?» / «– N-auziși de *sturz*, bag’ samă! / Până și-mpăratu-l știe.» / «– Și-i bogat?» «– Ce-i pe câmpie, / Tot ce vezi, i-al lui!» // Iar mireasa! Din costiță / Numai flori îi cad. / *Mierla* e. Și e pestriță, / Și gătită ca o cruce; / Cizme galbene și-aduce / Tot din Țărigrad.” O polifonie învăluitoare cuprinde codrul, fiind de remarcat imaginația poetului în multiplicarea imaginilor auditive: „Cântă-n cobză-acum *buhaiul* / Cel cu gâtul strâmb, / *Mierla* șuieră cu naiul, / Cu cimpoiul cântă *cioara*, / *Pitulicea* cu vioara, / *Bușnița* c-un drâmb.” Alteori cântă elementele naturii, „plopii / lângă râu sunau cântând” (*Gânduri*).

Coșbuc are, deopotrivă, talentul și disciplina versificației. Poeziile sale păstrează tonalitatea lirică potrivită, ritmul adecvat, folosirea cuvintelor potrivite și sugestive (unele cuvinte sunt creații rare) în combinații inedite estetic, fapt ce dă Savoare stilistică textului poetic. Poetul este un rafinat al versului, are simț ascuțit pentru a percepe parfumul cuvântului, pe care îl ia din vocabularul obișnuit și îl duce în sfera mai înaltă a stilului poetic. În simplitatea comunicării lirice, Coșbuc este de fapt un orfevru al cuvintelor, atent preluate și prelucrate în poezie până la obținerea sensului și a muzicalității dorite.

Într-o estetică a creației literare, a cântării poetice, George Coșbuc vede poezia ca o sinteză, ca o expresie a unirii teluricului cu celestul, după cum sugerează concluzia din *Povestea cântării*, care vine după trecerea prin întrebările adresate *vântului*, *norului*, *pârâului* și după meditația asupra răspunsurilor acestora: „– «Tu singur ești fără de țintă / Poete, și-n gânduri mereu?» / – «Ascult cum își freamătă cântul / Pădurea, pârâul și vântul; / E cerul al meu și pământul / Și cânt ca și ele, și eu / În urmă-mi popoarele cântă / Cântări de la mine-nvățate: / Și tot ce e-n sufletul meu / E-n sufletul lumii mirate.»” Aparența de simplitate a poeziei lui Coșbuc ascunde în spatele ei o activitate laborioasă. Parabola din *Poet și critic* este semnificativă pentru palierul axiologic de pe care Coșbuc înțelege poezia. Partea finală a poemului, după ce criticul ascultă din nou elucubrațiile versificate ale „poetului” (!?!?) – „– «Am versuri iar! Un nou volum. / Și laude-mi spun toți Zoilii. / Să vezi! Eu cred că fac acum / Mai buni dactilii. / N-am niciun vers pocit și rău, / Și-aș vrea s-aud cuvântul tău!» // Și de pe sul cu mult avânt / Ies odele, încet cu-ncetul. / Olimpic și cu glasul sfânt / Citea poetul. / Curtenii transportați răspund: / – «Ce artistic, ah! Și ce profund!»” – simbolizează o atitudine: „E cheia temniții la voi? / Haid’, duceți-mă înapoi!”

Coșbuc poate să modeleze poetic și un concept, aducând povestea structural-conceptuală în curgere lirică. În esență poezia *Ideal* cuprinde problematica aspirației spre un ideal, spre ceva mereu năzuit, dorit, dar niciodată atins. Conceptul teoretic este înfășurat în povestea de iubire a tinerei fete „de-mpărat”, care la izvor îi dă tânărului călător să bea apă din cofița ei. Acesta îi promite că va reveni, fără să precizeze un timp: „Și mâne, poate... mai târziu.../Ori peste-un an! Nici eu nu știu./Sunt fiu de crai. Cărarea mea/Pe-aici va fi... Ne vom vedea:/ De-acum iubitul tău să fiu,/ Iar tu iubita mea.”

Fata de împărat revine mereu, în așteptare, la locul întâlnirii : „Și fata de-mpărat veni /Și-a doua zi, și-a treia zi, /Și-n toate zilele pe rând,/Încete clipe numărând,/Tot aștepta doar o veni/ Flăcăul mai curând.” Sacrificiul pentru atingerea idealului este puternic și fata îl trăiește din plin („Că pentru dânsul, că-l iubesc / Părinții-n drum mă ocolesc / Și m-au gonit din casa lor”), în singurătate, dar cu speranța că îl va putea atinge odată. Timpul obișnuit este transgresat, așteptarea trece de timpul normal al vieții („Pe-atunci erau vlăstari în lunci / Copacii de-azi, și tineri prunci /Erau bărbații. Colo-n sat / Copile mici; ea le-a purtat / Pe brațe, și e mult de-atunci / De mult s-au măritat!”), dar idealul rămâne mereu o proiecție. *Ținta* nu poate fi atinsă: „A ta e mergerea mereu /Spre țintă – drum îngust și greu – / Dar ținta niciodată nu-i /A ta! Și-n gând tu tot ce-ți pui /E numai vis, căci Dumnezeu/Te poartă-n voia Lui!” Coșbuc rămâne și în această poezie despre ideal în cadrele filosofiei sale asupra existenței, în care rolul destinului nu poate fi nici eludat, nici neglijat.

Poetul este solidar cu destinul neamului, iar poezia sa expresia unei opțiuni: „Sunt suflet în sufletul neamului meu / Și-i cânt bucuria și-amarul – / În ranele tale durutul sunt eu, / Și-otrava deodată cu tine o beu, / Când soarta-ți întinde paharul. / Și-oricare-ar fi drumul pe care-o s-apuci, / Răbdavom pironul aceleiași cruci, / Unindu-ne steagul și larul, / Și-altarul speranței oriunde-o să-l duci, / Acolo-mi voi duce altarul”(Poetul) .

Alexandru RUJA

CUPRINS

<i>CLASICUL COȘBUC</i> de Alexandru Ruja	5
<i>Fișă biobibliografică</i>	15
<i>Notă asupra ediției</i>	27

BALADE ȘI IDILE

1893

Noapte de vară	31
Mânioasă	33
Nu te-ai priceput	35
Fatma	37
Nunta Zamfirei	39
Cântecul fusului	45
Baladă albaneză	48
Rea de plată	50
Fata morarului	51
Crăiasa zânelor	53
Puntea lui Rumi	58
Gazel (<i>Oamenii mă-nvinuiesc</i>)	63
Cântec oriental	64
Ex ossibus ultor!	65
Poet și critic	67
Vântul	69
Vestitorii primăverii	72
Pe lângă boi	73

Rada	74
Trei, Doamne, și toți trei	78
La oglindă	81
Calul dracului	85
Nușa	86
De pe deal	88
Suțirica din vecini	89
El-Zorab	91
Numai una	97
Regina ostrogoților	99
Brâul Cosânzenii	102
Dușmancele	106
Somnul codrilor	110
Carol IX	112
Moartea lui Fulger	115
Un cântec barbar	123
Gazel (<i>Picurii cu strop de strop</i>)	126
Păstorița	127
Jertfele împăcării	128
Vara	134
Spinul	136

FIRE DE TORT

1896

Mama	141
Lupta vieții (<i>Gazel</i>)	144
Scara	146
Noi vrem pământ!	148
Doina	151
La Paști	155

Seara	157
În miezul verii	160
Iarna pe uliță	163
Cântec (<i>A venit un lup din câng</i>)	167
Din copilărie	168
Ispita	171
Vântoasele	174
Dragoste învrăjbită	178
Decebal către popor	187
Baladă	189
Legenda rândunelei	191
Ideal	195
Concertul primăverii	202
Tricolorul	204
Colindătorii	205

ZIARUL UNUI PIERDE VARĂ

1902

Faptul zilei	209
Andromahe	212
Murind	216
Chindia	218
Pierde-vară	222
Moartea lui Gelu	225
Nuntă în codru	230
Zâna pădurii	235
Pastel („ <i>Prin vișini vântul, în grădină</i> ”)	237
Pace	239
Gânduri	241
Blestemul trădării	243

În miezul verii	247
Cicoarea	249
Povestea cântării	255
Pe plaiul muntelui	257

CÂNTECE DE VITEJIE

1904

Cântec (<i>Ți-ai mânat prin veacuri turmele pe plai</i>)	261
Imnul studenților	262
Dorobanțul	263
Zece mai	265
Pe drumul Plevnei	267
Graiul neamului	270
De profundis	272
Cântec (<i>Țară-avem și noi sub soare</i>)	274
Cântecul redutei	276
Povestea căprarului	278
O scrisoare de la Muselim-Selo	281
Pașa Hassan	284
Sus inima!	287

ALTE POEZII

(Din periodice)

Anacreontică	291
Gramatica și medicul	296
Ceas-rău	298
Romanță	304
Iarna	305
Zile de toamnă	306
Primăvara	307

Cornul	308
In opressores	310
O-ntâlnire	312
Poetul	313
Scumpă țară românească	314
REPERE CRITICE	315